

**Zet
Cultuur
op de
Agenda**

**Handreiking
Regeerakkoord
2021**

Hoofdstuk: Onderwijs

'Alle leergebieden in het primair en voortgezet onderwijs zijn even belangrijk voor leerlingen, dus het leergebied kunst en cultuur is even belangrijk als taal of rekenen.'

'Het basisonderwijs, voorschoolse en buitenschoolse opvang komen bij elkaar in een verlengde schooldag, dagscholen, brede scholen en integrale kindcentra. Sport- en cultuureducatie maken hierbij standaard deel uit van de lesdag.'

'Alle leerlingen van 12 tot 18 jaar hebben recht op ten minste dezelfde hoeveelheid uren en middelen voor cultuuronderwijs, ongeacht op welk niveau zij onderwijs krijgen. Er komt net als voor het voortgezet onderwijs een cultuurkaart met budget voor het mbo.'

Hoofdstuk: Cultuur

'Er komt een integrale visie op cultuurparticipatie voor iedereen, voor jong en oud, waarin verantwoordelijkheden van provincies en gemeenten opnieuw worden gedefinieerd.'

'De culturele sector denkt en werkt inclusief en draagt bij aan kansengelijkheid. Om dat te bereiken stimuleren we de toepassing van de Code Diversiteit en Inclusie en is er ondersteuning beschikbaar voor de culturele sector voor meer diversiteit en inclusie.'

'Doelgroepen, zoals jongeren, moeten zelf betrokken worden bij de totstandkoming van het cultuurbeleid dat over hen gaat.'

Hoofdstuk: Zorg & Welzijn

'Investeren in preventie loont. Cultuur- en sportbeoefening maken structureel deel uit van het preventiebeleid.'

Hoofdstuk: Economie & Arbeidsmarkt

'De arbeidspositie van zelfstandige kunstprofessionals wordt verbeterd. We ondersteunen de culturele sector in het opzetten van een collectieve verzekering voor arbeidsongeschiktheid en we verruimen de mogelijkheden om pensioen op te bouwen.'

Alle hoofdstukken

'De culturele en creatieve sector werkt samen met overheden en bedrijfsleven bij het aanpakken van grote maatschappelijke vraagstukken.'

Inleiding

In april 2020 stuurden verschillende landelijke organisaties op het gebied van cultuureducatie en -participatie een agenda naar de programmacommissies van de verschillende politieke partijen. Deze input, met de titel ‘Zet Cultuur op de Agenda’, daagde partijen uit om een visie op cultuureducatie en -participatie te formuleren en op te nemen in het verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen van 17 maart 2021. In de analyse van de verkiezingsprogramma’s die in februari 2021 is gepubliceerd kun je lezen hoe de verschillende partijen die handschoen hebben opgepakt. Nu is het woord aan de kiezer en dan starten na 17 maart de onderhandelingen.

Als je kijkt naar Zet Cultuur op de Agenda, de verkiezingsprogramma’s en de huidige maatschappelijke context, hebben de landelijke organisaties op het gebied van cultuureducatie en -participatie een duidelijke verwachting van het nieuwe regeerakkoord. De zinnen op de eerste pagina van deze handreiking zien we straks dan ook graag terug in het regeerakkoord. Daarbij doen we meteen een voorstel in welk hoofdstuk de zinnen wat ons betreft thuishoren.

Achter die zinnen zit uiteraard een breder verhaal. Dat verhaal kun je lezen in het vervolg van deze handreiking. En zoals uit het laatste hoofdstuk blijkt, heeft het werkveld hoge verwachtingen van de politiek en van het nieuwe regeerakkoord en staan ze klaar om aan de slag te gaan. Wij kijken ernaar uit.

Wil je meer weten of verder in gesprek over deze handreiking? Neem dan contact op via vraag@lkca.nl.

Veel leesplezier!

Boekmanstichting
Cultuurconnectie
Kunsten '92
Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst
Méér Muziek in de Klas

Gelijke kansen van 4-18 jaar

Veel partijen benoemen in hun verkiezingsprogramma's de ambitie voor meer kansengelijkheid. Maar wat daar precies mee bedoeld wordt loopt sterk uiteen. Onderliggend aan de ambitie is in ieder geval de gedachte dat het niet mag uitmaken waar je opgroeit, wie je ouders zijn en waar je naar school gaat voor de kansen die je krijgt om jezelf te ontwikkelen. Die ontwikkeling zou niet alleen over taal- en rekenvaardigheden moeten gaan, maar ook over culturele vorming. Helaas heeft nog niet ieder kind en elke jongere dezelfde toegang tot cultuur, dat geldt voor zowel binnen schooltijd als in de vrije tijd.

Taal- en rekenonderwijs zijn ontzettend belangrijk voor de ontwikkelingen van kinderen en jongeren, maar zeker niet het enige wat van waarde is en wat kan bijdragen aan een hogere mate van kansengelijkheid. **Alle leergebieden in het primair en voortgezet onderwijs zijn even belangrijk voor leerlingen, dus het leergebied kunst en cultuur is even belangrijk als taal of rekenen.** Op dit moment ligt er veel nadruk op taal en rekenen. Deze leergebieden krijgen meer tijd, geld en aandacht dan de andere vijf leergebieden in het huidige verplichte curriculum, waaronder het leergebied kunst en cultuur. Naast het belang van een brede ontwikkeling van kinderen en jongeren is een bijkomend effect dat cultuuronderwijs een positief effect heeft op taal- en rekenvaardigheden. Zo laat onderzoek zien dat leesplezier belangrijker is voor de taalontwikkeling dan technisch of begrijpend lezen. Er moet dus meer tijd en geld komen voor cultuuronderwijs. Het inzetten van vakleerkrachten kunst en cultuur en het gebruik maken van aanbod van culturele organisaties kan de druk op leerkrachten en het lerarentekort helpen terugdringen. Het is belangrijk dat PABO-studenten in alle leergebieden even goed geschoold worden.

Nog een oplossing die bijdraagt aan het verhogen van die kansengelijkheid is een verlengde schooldag, of een variatie daarop. **Het basisonderwijs, voorschoolse en buitenschoolse opvang komen bij elkaar in een verlengde schooldag, dagscholen, brede scholen en integrale kindcentra. Sport- en cultuureducatie maken hierbij standaard deel uit van de lesdag.** Veel partijen schrijven in hun verkiezingsprogramma's voorstander te zijn van dat idee. Om dit te laten slagen is het belangrijk dat we het leerecosysteem rond het kind goed benutten. Dus ouders, onderwijs, culturele organisaties en verenigingen: allemaal moeten zij betrokken worden bij het vormgeven en invullen van die schooldag. Dit vraagt om een toegangsrecht tot de

kinderopvang voor alle kinderen van 0 tot 12 jaar, vergelijkbaar met het recht op onderwijs voor alle kinderen. Ook dient de definitie van onderwijstijd en vakantie in de wetten voor PO en VO aangepast te worden zodat scholen de vrijheid krijgen om de verlengde schooldag maximaal te benutten en het curriculum te verrijken. Bij de curriculumvernieuwing voor het funderend onderwijs dient aanvullend gekeken te worden naar een doorlopende leerlijn 0-4 jaar die aansluit op de huidige voorstellen. Cultuureducatie zou onderdeel moeten zijn van zomer- en weekendscholen.

De kansengelijkheid is heel concreet als je specifiek kijkt naar jongeren van 12 tot 18 jaar. De vmbo-leerling en de mbo-student krijgen in ons onderwijssysteem structureel minder uren cultuuronderwijs, alsook minder financiering. En dat terwijl het cultureel creatief vermogen een belangrijke kwaliteit is voor jongeren om voorbereid te zijn op de flexibele arbeidsmarkt van de toekomst. **Alle leerlingen van 12 tot 18 jaar hebben recht op ten minste dezelfde hoeveelheid uren en middelen voor cultuuronderwijs, ongeacht op welk niveau zij onderwijs krijgen. Er komt net als voor het voortgezet onderwijs een cultuurkaart met budget voor het mbo.** Ook onderdeel van de oplossing is om leerlingen op het vmbo ten minste evenveel uren CKV te geven als leeftijdsgenoten op havo/vwo. Op het mbo zou een opdracht 'Creatieve en Culturele Vorming' (CCV) voor alle studenten van tenminste 40 uur (bij voorkeur 80 uur) zorgen voor meer gelijke kansen op het ontwikkelen van een culturele identiteit en creativiteit.

Iedereen kan meedoen

Iedere inwoner moet zijn of haar creatieve talenten kunnen ontwikkelen en onbelemmerd toegang hebben tot een zo breed mogelijk palet aan cultuurervaringen. Het beoefenen en beleven van kunst erfgoed en media is immers een grondrecht.

Goede, bereikbare en laagdrempelige culturele voorzieningen, zoals bruisende culturele centra en gezonde verenigingen, zijn een voorwaarde om cultuurbeoefening en -bezoek door het hele land te kunnen garanderen. Provincies en gemeenten hebben vanzelfsprekend een grote rol in het realiseren hiervan, maar het Rijk kan de regie pakken, door in het regeerakkoord te zetten: **Er komt een integrale visie op cultuurparticipatie voor iedereen, voor jong en oud, waarin verantwoordelijkheden van provincies en gemeenten opnieuw worden gedefinieerd.** Lokale bezuinigingen op culturele voorzieningen zijn vaak het gevolg van de combinatie tussen onvoldoende financiële middelen vanuit het Rijk en een gebrek aan wettelijke verplichting voor gemeenten om te zorgen voor een lokale culturele infrastructuur. Het Rijk moet dus zorgen voor voldoende financiële middelen voor gemeenten voor de taken die zij verplicht zijn om uit te voeren. Er zijn ook nieuwe afspraken nodig over de verschillende verantwoordelijkheden voor de culturele infrastructuur tussen de verschillende overheden, met als doel nabije, goed bereikbare en laagdrempelige culturele voorzieningen.

De verschillende overheden kunnen, veel meer dan nu gebeurt, gebruik maken van de reeds aanwezige infrastructuur van culturele organisaties, verenigingen en professionals. Rijksoverheid moet deze bestaande infrastructuur beter gaan benutten en medeoverheden stimuleren hetzelfde te doen. Je kan dan denken aan: het sociaal domein, maatschappelijke diensttijd, één tegen eenzaamheid, het Deltaplan jeugd en het Nationaal Programma Onderwijs.

Naast het gegeven dat andere beleidsterreinen de culturele infrastructuur beter kunnen benutten, moet de culturele sector zelf ook flexibiliteit tonen. Er zijn nog teveel groepen die niet profiteren van gesubsidieerde cultuur. **Doelgroepen, zoals jongeren, moeten zelf betrokken worden bij de totstandkoming van het cultuurbeleid dat over hen gaat.** Jongeren doen wel aan cultuur (hun eigen cultuur), maar worden niet ondersteund en voelen geen aansluiting bij geïnstitutionaliseerde en gesubsidieerde cultuur. Hier is flexibiliteit van de overheid en de gesubsidieerde infrastructuur voor nodig om aan te sluiten bij jongeren, niet andersom. Dit draagt bij aan een meer diverse en inclusievere culturele sector.

Grote maatschappelijke opgaven

De culturele en creatieve sector werkt samen met overheden en bedrijfsleven bij het aanpakken van grote maatschappelijke vraagstukken. De sector staat zelf ook voor een aantal uitdagingen.

Het aantal inwoners van Nederland, jong en oud, dat zich eenzaam voelt en fysieke of mentale gezondheidsklachten vertoont is hoog en groeit, mede als gevolg van de coronapandemie. De zorgvraag neemt daardoor toe. Gemeenten die kampen met tekorten in de financiering van het sociaal domein, kunnen baat hebben bij preventieve interventies. Niet elke vraag aan de zorg vraagt namelijk om een oplossing vanuit de zorg. **Investeren in preventie loont. Cultuur- en sportbeoefening maken structureel deel uit van het preventiebeleid.** Cultuurbeoefening en -bezoek maakt en houdt mensen veerkrachtig; het heeft een aantoonbaar gunstig effect op het welzijn van inwoners en heeft zowel een preventieve als maatschappelijke waarde. De manier waarop het Rijk gemeenten kan ondersteunen en faciliteren zodat cultuur meer benut kan worden door inwoners zijn: cultuur benoemen als onderdeel van de sociale basis, als onderdeel van gezondheidsbeleid, gekoppeld aan Positieve Gezondheid en als vorm van preventie .

De samenleving is divers. De gesubsidieerde culturele sector is nog onvoldoende een afspiegeling van deze samenleving. Wanneer je het potentieel op het gebied van diversiteit niet benut sluit je een deel van de samenleving uit. De uitdaging is dus als volgt: **de culturele sector denkt en werkt inclusief en draagt bij aan kansengelijkheid. Om dat te bereiken stimuleren we de toepassing van de Code Diversiteit en Inclusie en is er ondersteuning beschikbaar voor de culturele sector voor meer diversiteit en inclusie.** Dat laatste is belangrijk omdat er vaak wel goede wil is, maar het ontbreekt aan tijd, middelen en kennis om daadwerkelijk stappen te zetten.

Tot slot moet er aandacht komen voor al die kunstprofessionals die werkzaam zijn op al die verschillende plekken waar cultuur in onze samenleving aanwezig is. Vaak werken zij op meerdere plekken tegelijk en vaak ook (gedwongen) als zelfstandige, niet zelden tegen een te lage vergoeding.

De arbeidspositie van zelfstandige kunstprofessionals wordt verbeterd. We ondersteunen de culturele sector in het opzetten van een collectieve verzekering voor arbeidsongeschiktheid en we verruimen de mogelijkheden om pensioen op te bouwen. Ook zou je kunnen denken aan het aanpakken van schijnconstructies, de mogelijkheid tot collectief onderhandelen en het versterken van de kennis over zelfstandig ondernemerschap in de culturele sector. Dit hangt uiteraard nauw samen met de uitvoering van de Fair Practice Code, die vooral over de culturele sector zelf gaat, maar ook breder met de hervorming van de arbeidsmarkt en de positie van de zzp'er daarbinnen.

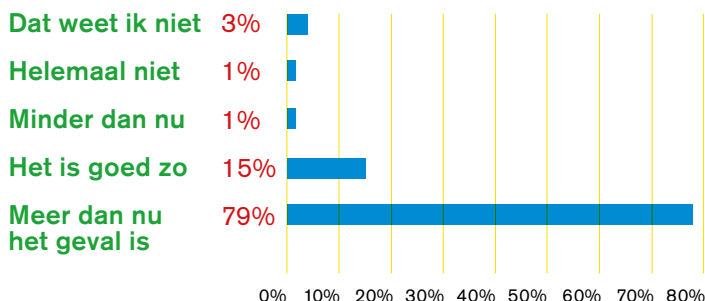
Panel

Uit panelonderzoek (Tangram/LKCA, februari 2021) blijkt dat 41% vindt dat de Tweede Kamerverkiezingen veel tot zeer veel invloed hebben op het eigen werk. Aan het onderzoek deden meer dan 600 professionals mee die werkzaam zijn op het gebied van cultuureducatie en -participatie. Meer dan de helft is werkzaam als professional in het werkveld, bijvoorbeeld docent, of dirigent. 35% van het panel heeft een ondersteunende functie en 9% is beleidsmaker of bestuurder.

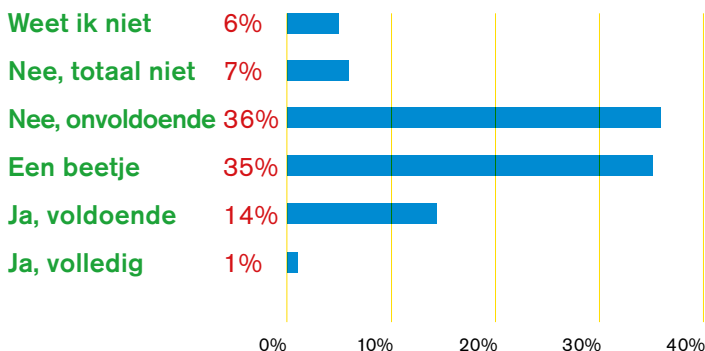
De panelleden vinden dat de politiek zich meer zou moeten bezighouden met hun werkveld. Tegelijkertijd zijn ze niet overtuigd van het feit dat politici voldoende op de hoogte zijn van de thema's die spelen in hun werkveld.

Die thema's zijn volgens hen vooral het verbinden van cultuur met zorg en welzijn, alsook het bevorderen van diversiteit en inclusie. Maar ook van de andere thema's geeft minimaal 24% aan dat het prioriteit zou moeten krijgen in de politiek.

In hoeverre vind jij dat de politiek zich bezig zou moeten houden met cultuureducatie en -participatie? (n=686)

Vind je dat de politiek goed op de hoogte is van de uitdagingen in jouw werkveld? (n=686)

Welke vijf culturele thema's moeten in de politiek prioriteit krijgen? (n=679)

Toelichting programma's en codes

Programma Cultuureducatie met Kwaliteit

De Rijksoverheid wil dat cultuureducatie een vast onderdeel wordt van het lesprogramma. Het Rijk stelt hier, samen met andere overheden, geld voor beschikbaar via het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Het ministerie van OCW is initiatiefnemer en opdrachtgever van het programma. Fonds voor Cultuurparticipatie en LKCA zijn medeverantwoordelijk voor de uitvoering. In de recent verschenen publicatie 'Kijk eens wat er kan' wordt teruggeblikt op de opbrengsten van de afgelopen jaren. Dit programma is in 2012 gestart.

Programma Cultuurparticipatie: Samen Cultuurmaken

Het ministerie van OCW, Fonds voor Cultuurparticipatie en LKCA werken binnen dit programma samen om cultuur met zorg en welzijn te verbinden door landelijke en lokale initiatieven mogelijk te maken en drempels voor cultuurdeelname te verlagen. Met als doel gelijke kansen voor iedereen om deel te nemen aan het culturele leven. Dit programma is in 2021 gestart.

Regeling Combinatiefunctie Sport & Cultuur

De ministeries van VWS, OCW en SZW stellen middels de regeling geld beschikbaar voor gemeenten om combinatiefunctionarissen aan te stellen. Het gaat hier om cofinanciering; gemeenten die deelnemen dragen 60% van de kosten bij, zelf en/of via lokale partners. Een combinatiefunctionaris stimuleert sporten, bewegen en/of deelnemen aan cultuur door iedereen en verbindt verschillende sectoren. Een combinatiefunctionaris kan in dienst zijn bij een gemeente, maar kan ook elders ondergebracht worden. In de praktijk is de combinatiefunctionaris vanuit de rol van verbinder vaak nauw bij meerdere organisaties betrokken.

Code Diversiteit & Inclusie

De Code Diversiteit & Inclusie is een gedragscode van, voor en door de Nederlandse culturele en creatieve sector over diversiteit en inclusie. De code is een instrument van zelfregulering. Het doel van de code is dat de culturele en creatieve sector de brede diversiteit van de Nederlandse samenleving representeert. Een basisvereiste is dat de sector gelijkwaardig toegankelijk is voor iedereen: als maker, producent, werkende en publiek. Zo wordt de sector van iedereen. Iedereen draagt er op eigen wijze aan bij. Iedereen wordt gewaardeerd, gerespecteerd, gehoord en voelt zich thuis in de sector.

Fair Practice Code

De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie op basis van vijf kernwaarden: solidariteit, diversiteit, vertrouwen, duurzaamheid en transparantie. De code nodigt uit tot kritische reflectie en biedt een handreiking voor hoe de sector samen tot een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk komt. Hij functioneert als een paraplu voor regelingen en richtlijnen ter verbetering van het verdienvermogen en ontwikkelingsperspectieven voor werkenden in de culturele en creatieve sector. Ook spoort de code aan om deze, waar nog niet aanwezig, te ontwikkelen.

Colofon

Handreiking Regeerakkoord
Zet Cultuur op de Agenda

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met Boekmanstichting,
Cultuurconnectie, Kunsten '92, Méér Muziek in de Klas en LKCA

Ontwerp
Thijs Verbeek

©LKCA Utrecht, maart 2021

